

„Építő hagyományaink és népünk szelleme”* a Wekerletelepen

nemcsak szakmai tanulmány

Összeállította: Gyulai István építész-urbanista

2013-2014

***Idézet Kós Károlytól**

A Wekerletelep szellemisége.

„A szellem a világelemek közül az egyetlen, amely számára nincs lehetetlen, amely bármit akar, meg tudja tenni. Szellem nélkül élni reménytelen lenne, mert a szellem a világelemek közül a teremtő.” (Hamvas Béla)

A Wekerletelep a hely elvesztésének hajnalán (Sheldmayer 1948) egy visszatérés a szellemi közép irányába méghozzá a magyar tájakra jellemző építészeti stílusjegyek egységes arculatával. Az 1000 éves nemzeti építészeti hagyományaink szintézise által megismételhetetlen érték jött létre. A hely szelleme („genius loci” Norberg-Schulz 1980) az erodálódó környezettel szemben a humánumhoz közeli helyet preferál, mely a Wekerletelepen is életre kelt és „még” életben van. Ez a hely egy kor lenyomata, mely aranykor volt.

Hamvas Béla Öt Génusz című könyvében így ír:

„A génusz fogalma többsíkú, pszichológiai megközelítésben ősalakzatot jelent, amely irányítja az egész személyiséget, tudatot és tudatalattit jelent együtt, szabályt és életmódot, amely száz (és ezer) évek óta jobbra változatlan. Kultúrtörténeti megvilágításból a génusz nem csak helyet jelent, ahol élünk, hanem „táj-ember-életrend stílus egységének gazdag analógiái: éghajlatot, tájat, vérmérsékletet, kedélyt, szokásrendet, ételt, ünnepet, sorsot, étoszt.” (Hamvas Béla)

E gondolat alapján állítom, hogy létezik valami, ami objektíve nemzeti és egyben természeti, azaz a haza nem válik el a nemzettől, hanem összetartozik: szellemünk térbeli kiterjedése.

„Amit a köznyelv „magyar”-nak nevez e meghatározott földrajzi területen belül, az igazából ötfajta génusz, ötfajta lélek, melyekből kettő megközelíthetetlenül távol áll a többitől. Erről az ötféleségről igazából semmit nem tudunk, pedig magyarnak lenni elsősorban azt jelentené, hogy ezeket a másságokat egybekapcsolni tudjuk. Virágzó Magyarország – utoljára körülbelül négyszáz évvel ezelőtt – csak akkor volt, amikor e nép irányítói egységet tudtak teremteni a génuszok között, s ez a lehetőség az egész magyar történelemben csak néha-néha fordult elő. Elsődleges feladat ezért ötféleségünk tudatosítása, magunkban s egymásban való fölismerése s a tolerancián túl a megfelelő hajlamok felhasználása.” (Hamvas Béla)

A fenti mondatok üzenete a mának: ahol szeretet és egység van, ott a szellem jobban érvényesül, elemi erővel tör elő belőlünk a természet és nyugalom iránti vágy és a mindannyiunk számára harmonikus élet. Ne harcoljunk hát és ne versenyezzünk egymással, hanem próbáljunk meg kibékülni, megbékélni, hogy a teremtő erő újra hatni tudjon közöttünk. A megértés és a türelem sokkal nagyobb energiát igényel, mint a visszavágás és az önzés: ezért ültessünk fát, építsünk hajlékot és humánus tereket alkossunk magunk körül, amelyek igazi értéket hordoznak.

A génuszok kivetítése a Wekerletelepre.

„Dél” – A tágas utcák falomb boltozattal, a kertek és a lakóterek közvetlensége, egymásba fonódása, a fa ágai között átszűrődő fény, erős egymásra épülő közösség a tavaszi napsütésben fürdő homlokzatok. Az arányos humánus tömegek evidensek, mint maga természet. A déli lejtőn álló Pécs napsütötte hangulata izzik át a telepen, mint a régi római provinciáé, és az ión és a dór időtlen arányai.

„Nyugat” –A Kós Károly tér emeletes zárt sorú térfalai a kapukkal a meredek tetők a földszinti üzletek a szellemi központ jelleg. Az egységesség és összefüggés, harmónia, de ugyanakkor változatosság, diverzifikáltság szintézis és egység. A nyitottság pozitív életszemlélet optimista életigenlés és reménykedés az ábrázolás folyamatos mozgása. Rendszerelvűség és folyamatosság. A keletre telepedett nyugat hatásai a Nagyszebent megteremtő kultúrák közül kiemelkedő: a biztonságos, egymás támogatására épülő, szorosan egymás mellett álló megbonthatatlan közösség a zárt sorú beépítés.

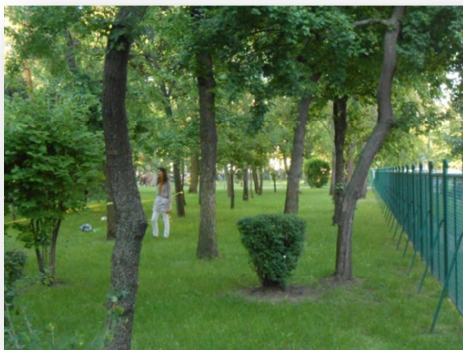

Építő hagyományaink és népünk szelleme a Wekerletelepen.

„Észak” – A felvidéki háromszög tetőcskék, oromzatos csonkakontyok a magas hegyek meredek sisakjai tetőként állnak meg. Az összhangba belecseng Hollóháza világörökség falujának bája, mint a tornác-terasz a felvidéki tájba: az élet szép.

„Kelet” – A terekkel szabdaltszéles utak tágítják a látóhatárt laza beépítés zöld térfalakkal tagolva a szabadság érzetét keltve. A sztyeppe íze megmaradt a helyi homok téglák anyagában és a közterületek ritka fás, cserjés hangulatában. Debrecen széles lineáris főter szerű főutcája végén az Alföld küldetését hordozó Nagytemplommal, mindannyiunk otthonának gyökere a Kárpát-medence nagy lavorja.

„Erdély” –Az összes ház együttes hangulata, a főtérikapuk különösen a Zrumecký kapu. Az építészeti milliő, és az illatok, mind Erdélyt idézik. Kós a polihisztor, aki reménykedett a népek békéjében: szeretete itt maradt nekünk hát éljünk vele. Akárhogy is, de nekem Marosvásárhely az igazi erdélyi város, a valódi otthon, az erdélyi génius hordozója, szelleme leginkább van itt a telepen.

Építő hagyományaink és népünk szelleme a Wekerletelepen.

Az itt eltöltött éveim alatt személyessé vált ez a városi tájkép, gyakran úgy gondolok erre a tündérkertre, mint Móricz Erdélyre, mert valóban az. Elfogultság nélkül állíthatom, ehhez a helyhez mindenki kötődni kezd. A hely szelleme itt tudat alatt hat az emberekre és pozitív, optimista igenlő életszemléletet sugároz magából, így az itt élők észrevétlenül válnak harmonikussá és elkezdik tisztelni a természetet. Mert vallom, hogy a környezetnek nevelő ereje van. Fontos, hogy az eredeti teremtmény szellemi erő kiáradjon minden itt élőre és tudatosuljanak azok az érték-szeletek, amelyek hordozói ennek a páratlan épület együttesnek.

Kapuk

A kapu nem a semmi és a valami közötti átmenet, mert nem születésről van szó, hanem a valami és a másvalami közötti küszöb. A kapu valaminek a vége és másvalaminek kezdete 3 dimenziós térvizsionyainak síkbeli kiterjedése azért síkbeli, mert ebben az esetben a harmadik dimenzió elhanyagolható. A kapu két oldalán másféle viszonyok találhatók, tehát síkság-hegyvidék, erdő-rét, két ország, utca-tér vagy közterület-telek. A magyar ember tehát a teret részekre osztotta fel Erdélyben. A tér-részek határainak sík váltására az erdélyi emberek hagyományosan kapukat építettek, melynek a jelentése a fentiekben túl a megérkezést illetve a hazaérkezést is jelentette. Haza érkezni mindig nagyon jó a biztonság és az otthon melege ad nyugalmat az utazónak illetve a fáradtan hazatérő munkásnak. A kapu egyúttal kiindulási pont és a cél is, mint az otthon kapuja. Abból az otthon-földből nőtt ki, amelyből megélünk, és amit megvédünk, a kapu tehát egy védelmi eszköz is.

Síkság-hegyvidék kapu:

Közterület-telek típus kapu:

Építő hagyományaink és népünk szelleme a Wekerletelepen.

A Kós téri kapuk az erdélyi előképek mintáját követik, nem csak fenti ideológiájukban, hanem funkcionálisan is. A kapuk a lineáris és centrális közterületek utca-tér határán épültek fel, egy közút feletti és két járda feletti részből állnak, azaz háromosztásúak, anyaghasználatuk és a járda feletti boltozat záródása is azonos. Kós Károly és Zrumecky Dezső a kapukat épület arányában nagyították fel és a térfal részévé váltak a Hungária út felett boltozatként, illetve a Zrumecky kapu fedélszékként.

Anyagukban eltérnek, míg a Kós kapu homogén anyaghasználattal tovább folytatja a térfalat a lábazat fölötti fal részen „szétszórva” a köveket, addig a Zrumecky kapu a fedélszék szerkezeteinek megmutatásával és az eredeti székely kapu lécezését gerenda méretűre nagyítva anyagváltással érzékelteti, a kívülről érkezőknek, hogy hazaérkeztünk.

Lényeges eltérés még, hogy amíg a Kós kapu várszerű és felépítménye vertikálisan nem folytatja a térfalat, hiszen egy szinttel alacsonyabb, - bár a 2-es számú ház balról a kisebb boltozat fölé benyúlik- addig a Zrumecky kapu szerves része a térfalnak szoknyája tovább halad a 9-es számú ház előtt. Mindkét kapu nemzeti hagyományaink szimbolikus kifejeződése és formailag nemzeti építészetünk szintézise, funkciójuk pedig a külső tér-részek határainak jelölése.

Hagyomány-jelek

Jeleinkben benne van a múltunk. Jelentésük érték-szelet. Üzenetük szimbolikus és betartandó. Ha nem figyelünk rájuk kiüresedünk és elveszítjük kötődéseinket, gyökértelenné és jövőtlenné válunk. Az igazi progresszió a múlt folyamatainak szerves továbbélése a jövőbe. Figyelniük kell a jelekre, mert lehet, hogy az aranykorból üzentek nekünk valami fontosat.

hajlékból jelkép	pillangó-játék jelkép	kakas a bűnbánat* jelképe	a felkelő nap sugarai várakozás jelképe
Kós Károly Varjúvár Sztána	ornamentika Wekerletelep kovácsoltvas elem	Kakasos templom Kolozsvár	ornamentika Wekerletelep kovácsoltvas elem

**idézet a Bibliából: Máté 26/34 Monda néki Jézus: Bizony mondom néked, ezen az éjszakán, mielőtt megszólal a kakas, háromszor megtagadsz engem.*

Mit üzenhettek tehát nekünk ezek a jelek?

Mindenekelőtt azt, hogy az otthon mindenekfelett. Van egy hely, ami a Te és családod élettere, életerőtök, alkotóvágyaitok, a szeretet a bizakodás a léleképítés megtestesülése. Az **otthonod** kisugárzik a környezetére és üzenete van. Ez volt talán Kós Károlynak a Varjúvár (és ezért kellett látnom egyszer az életben).

Az élet játék nem kell túl komolyan venni, mert úgyis hamar eltelik, mint ahogy a pillangó is rövid életű, repdes ide-oda, keresi a helyét, néha megpihen: a pillangó a boldog gondtalanság, a **gyermekkor** jelképe.

A kakas reggel az új nap hajnalát jelzi, az új ember új erővel újra kezdi a napot és kétségeit, kudarcait, hibáit maga mögött hagyja az éjjeli **bűnbánat** után megtisztulva.

Mindenki vár valamire: a lélek békéje talán a legfontosabb. Valaki eléri és valaki nem ez lehet hogy genetikailag kódolt, de az otthonod családi háttértől, a gyermekkorod gondtalanságától és a megújulás képességétől is nagyon sok függ. Ha eléred lelked békéjét **várakozásod** nem lesz hiábavaló.....és új napfelkelte hozza el.

A jelek kisugárzása alapján az a benyomásom, hogy ezt üzenik a jelek a Wekerlén.

Ablakok

Az ablakok a szellemiség talán legfontosabb hordozói, ezért kell mindenáron megvédeni és megóvni a jövő számára, mert ha ezt nem tesszük elvesz a lélek is. Egyik legnagyobb építész-mesterünk Makovecz Imre egyik organikus építészeti előadásán mondta el, hogy az ablak a „ház szeme” az áthidaló pedig a szemöldöke. A szem mögött agynak is kell lennie, ha az agy és a szem épületszerkezet azok funkciói a szellemi működés és a látás. Az ablak-szem-szellemen, ha benézünk látjuk a lelket, illetve kifelé a lélek is lát minket. Ha behunyjuk a szemünket a spaletta bezárul: alszik a ház. A spaletta tehát a szempilla mint ahogy egy nő sokat szépíti a szempilláját nekünk is állandóan fel kell újítani a spalettát. Tehát az ablak a kommunikáció, az interaktivitás eszköze és tükrözi a benne élő lelkek szellemiségét és befogadja a külvilág üzeneteit. A magyar népi ház utcai homlokzatán mindig két ablak van, soha sincs egy vagy három, azért kettő, mert az embernek is két szeme van és osztása mindig egy kereszt volt. A kereszt felső szárát kiszedték, a könnyebb használat miatt és így lett belőle „T” osztás ennek jelentése az, hogy az ember-ház nemcsak a földi dimenzióban áll. Itt a Wekerlén a legtöbb ház ablaka három vízszintes osztású, ami a három dimenzió szimbolikáját hordozza: A felső az ég, a középső a föld (ezen látunk ki) és az alsó a víz, melyben az élet gyökerezik, ami általában tovább van osztva, fel van aprózva, mely a szaporodást jelenti.

Építő hagyományaink és népünk szelleme a Wekerletelepen.

Azért írtam meg e tanulmányt, mert sokat beszélt mindenki a szellemiségről, de konkrétan senki sem fogalmazta még meg. Erre tettem én egy próbát, ami 20 év tapasztalatában és munkájában gyökerezik. Hálát adok a sorsnak, hogy foglalkozhattam a Wekerleteleppel és remélem, talán segítettem megőrizni valamit belőle.

Gyulai István

Építész-urbanista

2014 kora tél

Felhasznált irodalom:

Hamvas Béla Az Öt Génusz

Kós Károly Varjú-nemzettség

Kós Károly Országépítő

Dr. Meggyesi Tamás: A Külső Tér (fejezetek egy építészeti térelmélethez)

Dr. Schneller István: Az építészeti tér minőségi dimenziói